

4-6 YAŞ ÇOCUĞA SAHİP ANNELERİN İSTİSMAR POTANSİYELLERİNİN
BELİRLENMESİ*

DETERMINATION THE MOTHERS' ABUSE POTENTIALS WITH 4-6 YEARS OLD CHILDREN

Ayla ÇAPIK**, Serap EJDER APAY***, Ümran MERMERTAŞ****

**Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Erzurum / Türkiye
ORCID ID: 0000-0003-4086-4244

***Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Erzurum / Türkiye
ORCID ID: 0000-0003-0978-1993

****Mezun Öğrenci, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Erzurum / Türkiye

Yazışma Adresi:

Ayla ÇAPIK
E posta: aylakanbur28@hotmail.com

Gönderim Tarihi : 25 Temmuz 2019

Kabul Tarihi : 18 Ocak 2020

*Bu çalışma 14-16 Kasım 2019, 1. Uluslararası-4. Geleneksel Sağlık Çalışanları Meslek Günleri Sempozyumu'nda sözel bildiri olarak sunulmuştur.

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı, 4-6 yaş çocuğa sahip annelerin istismar potansiyellerinin belirlenmesidir.

Yöntem: Araştırma tanımlayıcı tiptedir. Araştırmanın evrenini bir kadın doğum hastanesinde 01 Mart-31 Mayıs 2018 tarihleri arasında refakatçi olarak bulunan kadınlar oluşturmaktadır. Örneklemini ise araştırma kriterlerini karşılayan ve çalışmaya katılmayı kabul eden 133 anne oluşturdu. Veriler kişisel bilgi formu ve İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Formu kullanılarak yüz-yüze görüşme tekniği ile toplandı. Veriler ortalama ve yüzdelik dağılım ile değerlendirildi.

Bulgular: Annelerin %66.2'si 26-35 yaş aralığında, %32.3'ü ortaokul mezunu, %82'si ev hanımıdır. %21.8'inin geliri giderinden azdır. Katılımcıların %75.9'u çekirdek aile yapısına sahip, %37.6'sı 9-12 yıllık evlidir. %50.4'ünün çocuk sayısı 2'dir. Annelerin istismar potansiyeli puan ortalaması 54.04 ± 4.69 'dür. Kesme noktasına göre değerlendirildiğinde annelerin %98.5'i orta derecede istismar potansiyeli sergilemektedir.

Sonuç: Araştırma sonucunda annelerin büyük çoğunluğunun orta düzeyde istismar potansiyeline sahip olduğu saptandı. İstismar potansiyeli olan anne ve babaların istismar ve ihmal düzeyleri tespit edilerek, altında yatan nedenler araştırılabilir ve bu yönde gerekli çalışmalar yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, İstismar, Anne.

ABSTRACT

Aim: The aim of this study was to determine the abuse potential of mothers with children aged 4-6 years.

Methods: The research is descriptive. The population of the study consist of women who had caregiver in a maternity hospital between March 01 and May 31, 2018. The sample consisted of 133 mothers who met the research criteria and agree to participate in the study. Data were collected by face-to-face interview technique using personal information form and Abuse Awareness Scale Parents Form. Data were evaluated with mean and percentage distribution.

Results: 66.2% of the mothers were in the 26-35 age range, 32.3% were secondary school graduates and 82% were housewives. 21.8% of the income is less than the expense. 75.9% of the participants had a nuclear family structure and 37.6% were married for 9-12 years. 50.4% have 2 children. The mean score of abuse potential of mothers was 54.04 ± 4.69 . When evaluated according to the cut-off point, 98.5% of the mothers show moderate abuse potential.

Conclusion: As a result of the study, it was found the majority of mothers had moderate abuse potential. Abuse and neglect levels of mothers and fathers with the potential of abuse can be determined and the underlying causes can be investigated and necessary studies can be done in this direction.

Keywords: Child, Abuse, Mother.

Atf için (How to cite): Çapık A, Ejder Apay S, Mermertaş Ü. 4-6 Yaş Çocuğa Sahip Annelerin İstismar Potansiyellerinin Belirlenmesi. Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi 2019;1(2):57-63.

GİRİŞ

İstismar çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyen davranışların bütünüdür. Toplumların sağlam temeller üzerine oturması, çocukların ruhsal ve fiziksel olarak sağlıklı olmasıyla mümkündür (Doğrucan ve Yıldırım, 2011). Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre çocuk istismarı; 18 yaşın altındaki çocukların sağlığını, sağ kalımını, gelişimini veya ilişkilerdeki güven duygusunu olumsuz yönde etkileyen fiziksel/duygusal/cinsel istismar, ihmal ve diğer sömürü türleriyle sonuçlanan kötü davranışlardır (WHO, 2016). Bir davranışın istismar ya da ihmal olarak kabul edilebilmesi için çocuk tarafından algılanması veya yetişkin tarafından bilinçli olarak yapılması bir koşul değildir (Polat, 2007). Çocuk istismarı fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik istismar şeklinde olabilmektedir. Çocuk duygusal istismara maruz kaldığında aslında diğer istismar türlerine de maruz kalmaktadır. Cinsel ya da fiziksel istismara uğramış bir çocuk, bunun uzantısı olarak duygusal istismara da maruz kalabilmektedir (Pekdoğan, 2016; Veltman and Browne, 2000).

DSÖ dünyada her yıl 15 yaş altında 31000 çocuğun yaşamını çocuk istismarı nedeniyle yitirdiğini bildirmektedir (WHO, 2016). Bir meta analiz çalışmasında fiziksel istismarın %22.6, cinsel istismarın %12.7, duygusal istismarın %36.3 olduğu belirlenmiştir (Stoltenborgh, Bakermans-Kranenburg, Alink and van IJzendoorn, 2015). Ülkemizde değişik örneklem gruplarında yapılan çeşitli çalışmalarda, çocuklara yönelik fiziksel istismarın %21.8-57, cinsel istismarın %6.4-28.2 ve duygusal istismarın %53.6-59.8 arasında değiştiği görülmektedir (Eskin, Kaynak-Demir ve Demir, 2005; Oncu, Kurt, Esenay ve Ozer, 2013; Yıldırım, Karataş, Yılmaz, Çetin ve Şenel, 2013).

Yaşanan istismar ve ihmal çocuklarda çeşitli bedensel ve psikososyal sorunların oluşmasına yol açmaktadır (Koçtürk, Ulaş ve Bilginer, 2019; Trickett, Noll and Putnam, 2011). İstismar sonucunda çocuklarda büyüme-gelişme geriliği, davranış bozuklukları, düşük benlik saygısı, düşük özgüven, güvensizlik, enürezis, depresyon, duygusal açıdan tutarsızlık ve uyumsuzluk, intihar, yalan söyleme, hırsızlık, antisosyal davranışlar, madde bağımlılığı, şiddet eğilimi gibi birçok olumsuz sorun ortaya çıkmaktadır (Kara, Biçer ve Gökalg, 2004; Topbaş, 2004; Ünal, 2008; Oral et al., 2001).

Ailenin, yaşamı boyunca insan üzerinde büyük bir önemi vardır. Ailenin sevgi, güven, bağlanma, korunma gibi çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasında ve fizyolojik, toplumsal, ekonomik ve duygusal tüm yönleriyle çocuğun özellikle kişilik gelişiminde önemli rolü vardır. (Pekdoğan, 2017). Ailenin çocuk ile kurduğu iletişim, çocuğun bütün gelişim alanlarını etkilemektedir. Eğer çocuğun duygusal ihtiyaçları aile içinde karşılanıyorsa, çocuklar sağlıklı bireyler olarak yetişir. Aksi durumda ise yani aile içinde istismar ve ihmal var ise çocuklarda bir takım davranışsal sorunlar oluşmaktadır. (Yörükoğlu, 2007).

Çocuğun topluma sağlıklı bir birey olarak kazandırılmasında özellikle annelerin önemli bir yeri vardır (Ulutaş Avcu, 2016). 4-6 yaş döneminde anne-çocuk arasında kurulan iletişimin niteliği, çocuğun ruhen ve bedenen sağlıklı olması açısından önemlidir. Çocuğun bu dönemde annesinden gördüğü davranışlar çocuğun kimlik kazanımı üzerinde etkili olmaktadır. Anneler bu süreçte çocuğu disipline etmek için farklı yöntem ve tekniklere başvurabilmektedir. Maalesef bazen yanlış ve çocuğu olumsuz yönde etkileyen davranışlar sergileyebilmektedirler. Kimi anneler

farkında olarak ya da olmayarak çocuklara fiziksel ceza uygulayabilmekte, kimisi sözel şiddete başvurabilmektedir. Annelerin sergiledikleri bu tutum ve davranışların bir kısmı istismar kategorisi içinde sınıflandırılmaktadır (Pekdoğan, 2017). Güler ve ark. (2002) çalışmalarında annelerin %87.4'ünün çocuklarına en az bir kez fiziksel istismar uyguladıkları ve %93'ünün çocuklarını duygusal olarak istismar ettiklerini belirlemiştir.

Aile, çocuğun bilinçli ya da bilinçsiz olarak çeşitli istismar türlerine maruz kaldığı toplumsal yapılardan birisidir. Çocuk istismarı ve ihmali; anne-babanın çocuk yetiştirme konusunda yeterince bilgi sahibi olmamaları, eğitim düzeylerinin düşük olması, genç yaşta anne-baba olmaları, anne-babanın çocukluk dönemlerinde istismara maruz kalmaları gibi faktörler rol oynamaktadır. Ayrıca aile içinde yaşanan geçimsizlik, ayrılık, ölüm, işsizlik, maddi sıkıntılar, ailenin içinde yaşadığı sosyal çevre, çocuk sayısı gibi değişkenlerde çocuk istismarına sebep olan önemli faktörler arasında yer almaktadır (Aral, 1997).

Günümüzde çocuk istismarı ne yazık ki yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Ülkemizde UNİCEF(2010) tarafından yapılan çocuk istismarı ve aile içi şiddet konulu araştırmaya göre anneler çocuklara olumsuz davranışlarda bulunanları öncelik sırasına göre; anneler, babalar, üvey anneler, büyük kardeşler, öğretmenler ve arkadaşlar olduğunu yönünde görüş belirtmişlerdir. Çocuklar ise ebeveynlerinden sırasıyla; duygusal istismar, fiziksel istismar ve ihmal davranışlarına maruz kaldıklarını bildirmektedirler. Yetişkinlerin büyük bölümü, istismarın çocuklarının hayatını kötü etkilediğini, bazı yetişkinler ise çocuklarına yönelik gerçekleştirdikleri bu istenmeyen davranışların bir ders olduğunu, bazıları ise çocuğunun böylece itaatkar

olduğu ve çevreye karşı terbiyeli davrandığını belirtmişlerdir.

Çocuk istismarı ve ihmali, birçok sektörün işbirliğini gerektiren ciddi bir sorundur. Çocuk istismarının sosyal ve travmatik boyutlarının tespit edilmesi ve gereken önlemlerin alınması, sağlıklı yeni nesiller yetişmesi konusunda önemlidir. Bundan dolayı özellikle annelerin çocuklara karşı sergiledikleri davranışların istismar olup olmaması konusundaki farkındalık düzeylerinin araştırılması alınacak önlemler açısından önemli yere sahiptir. Çünkü birçok anne, davranışlarının çocuğu ne kadar olumsuz etkilediğinin farkında olmayabilir. Bu araştırmada 4-6 yaş arasında çocuğu olan annelerin istismar potansiyellerinin belirlenmesi amaçlandı..

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü: Araştırma tanımlayıcı tiptedir.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı: Araştırma Erzurum Nenehatun Kadın Doğum Hastanesinde 01 Mart-31 Mayıs 2018 tarihleri arasında yürütüldü.

Araştırmanın Evren ve Örnekleme: Araştırmanın evrenini verilerin toplandığı tarihler arasında ilgili hastanede refakatçi olarak bulunan kadınlar oluşturdu. Araştırmada örnekleme yöntemi kullanılmaksızın ilgili tarihler arasında ulaşılabilen, araştırma kriterlerini karşılayan ve araştırmaya katılmayı kabul eden tüm kadınlar ise örnekleme oluşturdu. Toplam 133 anne örnekleme alındı.

Araştırmaya alınma kriterleri:

- İletişim problemi olmamak
- Psikiyatrik bir tanı almamış olmak
- 4-6 yaş çocuğa sahip olmak
- Araştırmaya katılmayı kabul etmek

Veri Toplama Araçları: Veriler Kişisel Bilgi Formu ve İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Formu kullanılarak toplandı.

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel bilgi formu kadınların tanıtıcı özelliklerini (yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, gelir durumu, aile tipi, evlilik süresi, çocuk sayısı vb.) içeren toplam 12 sorudan oluşmaktadır.

İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Formu: İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Formu günlük rutinlerde ebeveynlerin çocuklara yönelik istismar potansiyellerini ölçmek amacıyla Pekdoğan (2017) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 18 maddeden oluşmaktadır ve 5’li likert şeklinde puanlanmaktadır ("hiç katılmıyorum (1)", "katılmıyorum (2)", "kararsızım (3)", "katılıyorum (4)" ve "tamamen katılıyorum (5)"). Ölçekten elde edilen puanın yüksek olması ebeveynlerin istismar potansiyellerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçme aracından alınabilecek en düşük puan 18, en yüksek puan 90’dır. 18-42 puan aralığı düşük düzeyde istismar, 42-66 puan aralığı orta düzeyde istismar, 66-90 puan aralığı ise yüksek düzeyde istismarı ifade etmektedir (Pekdoğan, 2017).

Verilerin Toplanması: Veriler, araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak, hasta odasında refakatçının müsait olduğu bir zaman diliminde önceden randevu alınarak toplandı. Verilerin toplanması yaklaşık 10 dk. sürdü.

Verilerin Değerlendirilmesi: Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 18.0 paket programında değerlendirildi. Verilerin değerlendirilmesinde; ortalama ve yüzdelik dağılım kullanıldı.

Araştırmanın Etik İlkeleri: Araştırmaya başlamadan önce ölçeğin yazarından yazılı izin ve katılımcılardan sözel onam alındı. Araştırma soruları sorulmadan önce, araştırma kapsamına alınan annelere çalışma hakkında bilgi verilerek “Bilgilendirilmiş onam” ilkesi, elde edilen verilerin gizli tutulacağı belirtilerek “Gizlilik ve gizliliğin

Tablo 1. Annelerin Tanıtıcı Özellikleri

Özellikler (n=133)	S	%
Yaş		
18-25	10	7.5
26-35	88	66.2
36 ve üzeri	35	26.3
Eğitim Durumu		
İlkokul	41	30.8
Ortaokul	43	32.3
Lise	27	20.3
Üniversite ve üstü	22	16.5
Çalışma Durumu		
Çalışmıyor	109	82.0
Çalışıyor	24	18.0
Eş Yaşı		
18-25	4	3.0
26-35	68	51.1
36 ve üzeri	61	45.9
Eşin Eğitim Durumu		
İlkokul	18	13.5
Ortaokul	33	24.8
Lise	54	40.6
Üniversite ve üstü	28	21.1
Eş Mesleği		
İşçi	64	48.1
Memur	31	23.3
Serbest Meslek	32	24.1
Çalışmıyor	6	4.5
Gelir durumu		
Gelir giderden az	29	21.8
Gelir gidere denk	98	73.7
Gelir giderden fazla	6	4.5
Sosyal Güvence Durumu		
Var	109	82.0
Yok	24	18.0
Aile Tipi		
Çekirdek aile	101	75.9
Geniş aile	32	24.1
Evlilik Süresi		
1-4 yıl	9	6.8
5-8 yıl	39	29.3
9-12 yıl	50	37.6
13 ve üzeri yıl	35	26.3
Yerleşim Yeri		
Köy	25	18.8
İlçe	38	28.6
İl	70	52.6
Çocuk Sayısı		
1	12	9.0
2	67	50.4
3	30	22.6
4 ve üzeri	24	18.0

korunması” ilkesi, araştırmaya gönüllü olarak katılmayı isteyenlerin alınması ile de “Özerkliğe saygı” ilkesi yerine getirilmiştir.

BULGULAR

Annelerin %66.2’si 26-35 yaş aralığında, %32.3’ü ortaokul mezunu, %82’si ev hanımıdır. %48.1’inin eşi işçidir ve %21.8’inin geliri giderinden azdır. Katılımcıların %75.9’u çekirdek aile yapısına sahip, %37.6’sı 9-12 yıllık evli ve %52.6’sı il merkezinde oturmaktadır. %50.4’ünün çocuk sayısı 2’dir.

Araştırma kapsamına alınan annelerin istismar potansiyeli puan ortalaması 54.04 ± 4.69 ’dür. Ölçeğin kesme noktasına göre değerlendirildiğinde annelerin %98.5’i orta derecede istismar potansiyeli sergilemektedir. Sadece 2 annenin (%1.5) düşük derecede istismar potansiyeline sahip olduğu belirlendi.

Tablo 2. Annelerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamaları

İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Formu	Min-Max	$\bar{X} \pm SS$
	34-64	54.04 ± 4.69

Tablo 3. İstismar Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamalarının Kesme Noktasına Göre Dağılımı

Kesme Noktaları	n	%
Düşük derecede istismar potansiyeli	2	1.5
Orta derecede istismar potansiyeli	131	98.5
Yüksek derecede istismar potansiyeli	-	-

Turhan ve ark. (2006)’nın ülkemizde çocuk istismarı hakkında yapılan çalışmaları inceledikleri araştırmalarının sonucunda; çocuklarda en fazla duygusal istismarın görüldüğü, fiziksel istismarın %24, cinsel istismarın %9 oranında görüldüğü rapor

edilmiştir. Fiziksel istismar genelde dışardan bakıldığında tespit edilmesi daha kolaydır. Fiziksel istismarda çocukta vücut bölümlerinde morarmalar, yanıklar, kesici travmalar, zehirlenmeler ve boğulmalar görülebilir (Pressel, 2000; Tercier, 2008). Çocuklar en sık duygusal istismara maruz kalsalar da, duygusal istismar genelde tespit edilmesi en zor olan istismar şeklidir. Duygusal istismara bağlı hasarlar fiziksel istismar kadar zedeleyicidir, buna karşın bulguları daha gizlidir (Kara ve ark., 2004; Tercier, 2008).

Yapılan bu çalışma sonucunda, annelerin istismar potansiyelleri puan ortalaması 54.04 ± 4.69 olarak saptanmış ve annelerin %98.5’inin orta derecede istismar potansiyeline sahip oldukları belirlenmiştir. Çocuk istismarı %95 oranında çocuğun anne-babaları tarafından yapılmaktadır. İstismarcı anne-babalar tüm etnik, coğrafik, dini, eğitimsel, mesleki ve sosyo-ekonomik gruplardan çıkabilmektedir. Özellikle anneler çocukların bakımından birinci derecede sorumlu olan kişiler olduklarından istismar potansiyelleri daha yüksektir (Yalçın, Koçak ve Duman, 2014). Aral (2001) yaptığı çalışmada çocukların %65.7’sinin anne ya da babası tarafından fiziksel istismara uğradıklarını belirlemiştir. Yapılan bir araştırma sonucunda, araştırma kapsamındaki annelerden %87.4’ünün çocuklarına en az bir kez fiziksel istismar/ihmal davranışı uyguladıkları saptanmıştır. Aynı çalışmada annelerin %93’ünün de çocuklarını duygusal olarak istismar/ihmal ettikleri belirlenmiştir (Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan, 2002). Yine yapılan bir çalışma sonucunda da anne ve babaların %29.9’nun çocuklarını disipline etme yöntemi olarak baskıcı ve itaate dayalı yöntemleri tercih ettikleri görülmektedir (Yalçın ve ark., 2014). Bu sonuçlar, dayatma/istismarın halen etkin bir sorun

çözme aracı olarak kullanıldığını düşündürmektedir. Ayrıca ülkemizde anneler çocuklarını disipline etmek için çoğunlukla çocuklarını sevdiklerini belli etmemekte, bağırma ve azarlama davranışlarını çocuğun eğitimi için gerekli davranışlar olarak görebilmektedirler. Bu sorun ancak ailelerin ve toplumun şiddetin önlenmesine yönelik eğitilmesi, danışmanlık hizmetlerinin verilmesi ve destek sistemlerinin sağlanması ile çözümlenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda annelerin orta düzeyde istismar potansiyeline sahip olduğu saptandı. Anne-babaların istismar farkındalıklarını artırmak için çeşitli

seminerler ve eğitim programları düzenlenebilir. Ayrıca son yıllarda artan istismar vakalarının çok yönlü olarak değerlendirilmesi, çocuk yetiştirmede ki sorunları azaltmada etkili olabilir. İstismar potansiyeli olan anne ve babaların istismar ve ihmal düzeyleri tespit edilerek, altta yatan nedenler araştırılabilir ve bu yönde gerekli çalışmalar yapılabilir. Çocuk istismarı hakkında farkındalık oluşturmak için medya ve yazılı basında aktif olarak kullanılarak konuya dikkat çekilebilir ve daha geniş kitlelere ulaşılabilir.

KAYNAKLAR

Aral, G. & Gürsoy, F. (2001). Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(5), 27-54.

Aral, N. (1997). *Fiziksel İstismar ve Çocuk*. Ankara: Tek Işık Web Ofset Tesisleri.

Doğrucan, A., & Yıldırım, Z. (2011). Yazılı Basında Çocuk İstismarı Haberlerinin İncelenmesi: (Cumhuriyet, Hürriyet, Posta, Sabah, Yeni Şafak ve Zaman Gazeteleri Örneğinde). *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 176-194.

Eskin, M., Kaynak-Demir, H., & Demir, S. (2005). Same-Sex Sexual Orientation, Childhood Sexual Abuse, and Suicidal Behavior in University Students in Turkey. *Arch Sex Behav*, 34(2), 185-195.

Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., & Aydoğan, S. (2002). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128-134.

Kara, B., Biçer, Ü., & Gökalp, A. (2004). Çocuk İstismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47, 140-51.

Koçtürk, N., Ulaş, Ö., & Bilginer, Ç. (2019). Career Development and Educational Status of the Sexual Abuse Victims: The First Data from Turkey. *School Mental Health*, 11(1), 179-190.

Oncu, E., Kurt, A.O., Esenay, F.I., & Ozer, F. (2013). Abuse of Working Children and Influencing Factors, Turkey. *Child Abuse & Neglect*, 37(5): 283-291. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2012.11.006>

Oral, R., Can, D., Kaplan, S., Polat, S., Ates, N., Cetin, G., et al. (2001). Child Abuse in Turkey: An Experience in Overcoming Denial and a Description of 50 Cases. *Child Abuse & Neglect*, 25(2), 279-290. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00241-6](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00241-6)

Pekdoğan, S. (2016). Annelerin İstismar Potansiyellerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(2), 425-441. <https://doi.org/10.12984/eggeefd.280752>

Pekdoğan, S. (2017). İstismar Farkındalık Ölçeği Ebeveyn Formu: Ölçek Geliştirme Çalışması. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 62, 173-185.

Polat, Ö. (2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Pressel, D.M. (2000). Evaluation of Physical Abuse in Children. *American Family Physician*, 61(10), 3057-3064.

Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M.J., Alink, L.R.A., & van IJzendoorn, M.H. (2015). The Prevalence of Child Maltreatment Across the Globe: Review of a Series of Meta-Analyses. *Child Abuse Rev*, 24(1), 37-50. <https://doi.org/10.1002/car.2353>

Tercier, A. (2008). Child Abuse. JA. Maer (Ed.), *Emergency Medicine*. St. Louis: Mosby, 1108-1118.

Topbaş, M. (2004). İnsanlığın Büyük Bir Ayıbı: Çocuk İstismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3(4), 76-80.

Trickett, P.K., Noll, J.G., & Putnam, F.W. (2011). The Impact of Sexual Abuse on female Development: Lessons from a Multigenerational, Longitudinal Research Study. *Dev Psychopathol*, 23(2), 453-476.

Turhan, E., Sangün, Ö., & İnandı, T. (2006). Birinci Basamakta Çocuk İstismarı ve Önlenmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 15(9), 153-157.

Ulutaş Avcu, A. (2016). Annelerin Beş Yaş Çocuklarının Gelişimine İlişkin Okul Öncesi Eğitimden Beklentilerinin İncelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 5(2), 23-32.

Ünal, F. (2008). Çocuk İstismar ve İhmali. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(1), 9-18.

Veltman, M.W.M., & Browne, K.D. (2000). Pictures in the Classroom Can Teacher and Mental Health Professionals Identify Maltreated Children's Drawings? *Child Abuse Review*, 9, 328-336. [https://doi.org/10.1002/1099-0852\(200009/10\)9:5<328::AID-CAR617>3.0.CO;2-9](https://doi.org/10.1002/1099-0852(200009/10)9:5<328::AID-CAR617>3.0.CO;2-9)
World Health Organization. (2016). Child Maltreatment. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/> (last accessed 16.06.2019)

Yalçın, H., Koçak, N., & Duman, G. (2014). Anne Babaların Çocuk İstismarıyla İlgili Tutumlarının İncelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(Özel Sayı I), 137-143.

Yıldırım, A., Karataş, M., Yılmaz, R., Çetin, I., & Şenel, I. (2013). Prevalence and Correlates of School Violence and Sexual Abuse among Adolescents in Tokat, Turkey. *HealthMed*, 7(2), 382-392.

Yörükoğlu, A. (2007). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul: Özgür Matbaacılık.